

**MƏKTƏBƏQƏDƏR TƏHSİL VƏ TƏRBİYƏ
ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ВОСПИТАНИЕ
PRE-SCHOOL EDUCATION AND UPBRINGING**

UOT 372.3/4

Parvanə İldırım qızı İmanova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin müəllimi

<https://orcid.org/0000-0002-9542-4804>

[https://doi.org/10.69682/arti.2024.91\(4\).45-50](https://doi.org/10.69682/arti.2024.91(4).45-50)

**MƏKTƏBƏQƏDƏR YAŞLI UŞAQLARDA ÜNSİYYƏT MƏDƏNİYYƏTİNİN
INKİŞAFININ NƏZƏRİ ASPEKTLƏRİ**

Парвана Ильдырым гызы Иманова

преподаватель Азербайджанского Государственного Педагогического Университета

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ
КУЛЬТУРЫ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА**

Parvana İldırım İmanova

teacher at Azerbaijan State Pedagogical University

**THEORETICAL ASPECTS OF SOCIAL CULTURE DEVELOPMENT
IN PRE-SCHOOL CHILDREN**

Xülasə. Elmi məqalədə məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda ünsiyyət mədəniyyətinin inkişafının nəzəri aspektləri araşdırılmışdır. Bir insanın cəmiyyətdəki uğurunun, xüsusilə sosiallaşmasının digər amillərlə yanaşı ünsiyyət mədəniyyətinin səviyyəsindən asılı olduğu, cəmiyyətdəki hər hansı bir fəaliyyətin səmərəliliyinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərməsi əsaslandırılmışdır.

Açar sözlər: *məktəbəqədər yaş, ünsiyyət mədəniyyəti, tərbiyəçi-müəllim, pedaqoji etika, pedaqoji takt*

Аннотация. В научной статье исследованы теоретические аспекты развития культуры общения у дошкольников. Обосновано, что успешность человека в обществе, особенно его социализация, зависит, среди прочих факторов, от уровня культуры общения и оказывает существенное влияние на эффективность любой деятельности в обществе.

Ключевые слова: *дошкольный возраст, культура общения, учитель-воспитатель, педагогическая этика, педагогический такт*

Abstract. Theoretical aspects of the development of the culture of communication among preschoolers are investigated in the scientific article. It is justified that the success of a person in society, especially his socialization, depends, among other factors, on the level of culture of communication and has a significant impact on the effectiveness of any activity in society.

Keywords: *preschool age, communication culture, educator-teacher, pedagogical ethics, pedagogical tact*

Hal-hazırda "mədəniyyət" anlayışı insanların həyat və fəaliyyətinin təşkilinin müxtəlif növlərində və formalarında, habelə maddi və mənəvi dəyərlərdə ifadə olunan cəmiyyətin tarixən müəyyən bir inkişaf səviyyəsini, insanın yaradıcı güc və qabiliyyətlərini ifadə edir.

Mədəniyyət insanlardan kənarında mövcud deyil, o, ilkin olaraq insanla bağlıdır və onun daim öz həyatının və fəaliyyətinin mənasını axtarmağa, özünü və yaşadığı dünyanı təkmilləşdirməyə çalışması ilə yaranır.

Mədəniyyətin mənimsənilməsində, onun nəsil-dən-nəslə ötürülməsi prosesində təlim-tər-

biyənin, təhsilin əvəzədməz rolu vardır. Ənənələrin yaşadılması, təkmilləşdirilməsi və ötürülməsi sayəsində insan özündən əvvəl yaranmış mədəniyyətə yiyələnir.

İnsanlar arasında qarşılıqlı anlaşmanın mürəkkəb sosial-psixoloji prosesi olan ünsiyyət şəxsiyyətin inkişafında həlledici rol oynayır. Ünsiyyət olmadan tam hüquqlu şəxsiyyətin formalaşması ümumiyyətlə mümkün deyil. Məhz ünsiyyət prosesində təcrübənin mənimsənilməsi, biliklərin toplanması, praktiki bacarıqların, münasibət və inancların formalaşması baş verir. Yalnız ünsiyyət zamanı estetik hisslər formalaşır, mənəvi ehtiyaclar inkişaf edir, xarakter formalaşır.

L.D. Stolyarenko “ünsiyyət” anlayışının aşağıdakı tərifini verir: “Ünsiyyət insanların cəmiyyətin bir üzvü kimi digər insanlarla qarşılıqlı əlaqəsinin spesifik formasıdır; insanlar arasında sosial münasibətlər ünsiyyətdə həyata keçirilir. Ünsiyyət insanlar, sosial qruplar, icmalar arasında məlumat, təcrübə, bacarıq və fəaliyyət nəticələrinin mübadiləsinin aparıldığı qarşılıqlı əlaqə prosesidir” [7, s.3].

Tərbiyəçi-müəllimin peşə fəaliyyətinə şəxsi hazırlığı onun ümumi və pedaqoji mədəniyyət səviyyəsindən asılı olur. V.S. Qrexnev, pedaqoji ünsiyyət mədəniyyətinə böyük əhəmiyyət verərək, tərbiyəçi-müəllimlə onun ümumi mədəniyyəti arasında ünsiyyət mədəniyyətini müəyyən edir: “İnsanın mədəniyyəti nə qədər yüksəkdirsə, o, ünsiyyətin məzmununa və təbiətinə bir o qədər təsir göstərir” [4, s.34]. Fəaliyyətinin əsasını insanı formalaşdırmağa, təkmilləşdirməyə yönəlmiş tərbiyəçi-müəllim uşaqları ruhlandırان və həvəsləndirən mədəniyyət obrazını təcəssüm etdirməlidir. Buna görə də pedaqoji ünsiyyət mədəniyyəti yalnız pedaqoji ünsiyyətin deyil, həm də vahid pedaqoji prosesin səmərəli təşkilinin tərkib hissələrindən biri kimi özünü əks etdirir.

Pedaqoji ünsiyyət mədəniyyəti nitqdə, davranışda, jestlərdə, mənəvi-əxlaqi dəyərlərdə ifadə olunan pedaqoji mədəniyyətin bir hissəsi hesab olunur. Məktəbəqədər təhsil müəssisəsində uşaqlara bütün etiket, ünsiyyət qaydaları dərin humanist məzmunla aşılmalıdır. Pedaqoji ünsiyyət mədəniyyəti uşaqlarda hörmət, xoşməramlılıq və tolerantlıq kimi xarakterik xüsusiyyətləri formalaşdırmaqla yanaşı, nəzakətli və tə-

vazökar davranmağın inkişafını da nəzərdə tutur. Məktəbəqədər yaşlı uşaq üçün onun başqa insanlarla ünsiyyəti təkcə müxtəlif təcrübələr mənbəyi deyil, həm də onun şəxsiyyətinin formalaşması, inkişafı üçün əsas şərtədir [6, s. 29], buna görə də ünsiyyət mədəniyyətinin formalaşdırılması bu baxımdan son dərəcə vacibdir. Nəzakət həqiqi ünsiyyət istedadı kimi qəbul edilir, əsas məzmunu isə qarşılıqlı ünsiyyətin müxtəlif vəziyyətlərində müəyyən davranış qaydalarına riayət etməkdən ibarət olur.

Təvazökarlıq- insanlara qarşı hörmət və həssaslıqla yanaşmada, özünə qarşı yüksək tələblərdə müşayiət olunur. Təvazökarlıq şəxsiyyətin əxlaqi xüsusiyyətidir, əsl gözəl davranışın göstəricisidir. Mədəni ünsiyyətin vacib cəhəti digər insanlarla qərəzsiz ünsiyyət qurmaq bacarığıdır, öz zövqlərini və baxışlarını tətbiq etmək deyil. Pedaqoji ünsiyyət mədəniyyətində zəriflik və öncədən düşünmə, planlaşdırma kimi tərbiyəçi-müəllimə məxsus keyfiyyətlərin olması böyük əhəmiyyət kəsb edir. Pedaqoji ünsiyyət prosesində təhsilənlərlə təhsilverənlərin bir-birini qavraması və anlaması, birinin digərinə təsir göstərməsi və kommunikativ – əlaqə funksiyasına malik olması müəllimin peşəkar fəaliyyətində ən başlıca yerlərdən birini tutur [3, s.154].

Pedaqoji ünsiyyət etikası və pedaqoji taktika pedaqoji ünsiyyət mədəniyyətinin tərkib hissəsidir.

Etika (yunan dilindən “ethos” – adət, rəftar) – əxlaq təlimi mənasını ifadə edir. “Etika” termini ilk dəfə Aristotel tərəfindən düzgün, əxlaqi hərəkətləri yerinə yetirmək üçün nə etməli olduğumuz sualına cavab verməli olan praktik fəlsəfəni ifadə etmək üçün istifadə edilmişdir. Əxlaq insan tərəfindən tanınan etik dəyərlər sistemidir. Əxlaq ictimai həyatın müxtəlif sahələrində: ailədə, məişətdə, siyasətdə, elmdə, təhsil prosesində insanların sosial münasibətlərinin, ünsiyyətinin və davranışının normativ tənzimlənməsinin ən mühüm yoludur.

Etikanın ən mühüm kateqoriyaları bunlardır: “yaxşı”, “pis”, “ədalət”, “məsuliyyət”, “vəzifə”, “vicdan”.

Əxlaq normaları öz ideoloji ifadəsini insanın davranış mədəniyyətinə aid ümumi fikirlərdə, əmrlərdə və prinsiplərdə alır. Əxlaq həmişə müəyyən bir əxlaqi idealın, örnək modelin mövcudluğunu nəzərdə tutur ki, onun məzmunu və

mənası tarixi zaman və sosial şəraitdən aslı olaraq dəyişir.

Bəzən tələb olunan dəyərlərlə var olan modellər arasındakı ziddiyyət ünsiyyət motivasiyasının ziddiyyətli mahiyyətini ehtiva edir. Bir tərəfdən insan özünü əxlaqi cəhətdən uyğun aparmağa çalışır, digər tərəfdən isə onun həyata keçirilməsi əxlaq normalarının pozulması ilə çox əlaqəli olan ehtiyaclarını ödəməyə ehtiyac duyur.

Bu ideal və təcrübə hesablaması, əxlaqi borc və bilavasitə arzu arasında olan bu daxili ziddiyyət həyatın hər zaman və bütün sahələrində mövcuddur. Lakin o, özünü pedaqoji ünsiyyət etikasında xüsusilə intensiv şəkildə göstərir. Peşəkar və işgüzar ünsiyyət etikasını təlim-tərbiyə prosesində tərbiyəçi-müəllim və uşaqlar arasında davranış və münasibəti tənzimləyən əxlaq normaları, qaydaları və ideyaları məcmusu kimi müəyyən etmək olar.

Tərbiyəçi-müəllimin ünsiyyət zamanı etik standartlara riayət etmək bacarığı onun etikasını formalaşdırır. Etik normalarına riayət etmək nəzakət, diqqətlilik, dostluq və təmkin kimi keyfiyyətlərin təzahürünü əhatə edir. Bu keyfiyyətlər konkret verbal və qeyri-verbal vasitələrlə ifadə olunur. D. Yagerin iş etikası üzrə araşdırmasına əsaslanaraq pedaqoji ünsiyyət etikasının əsas prinsiplərini aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

1. Ünsiyyət vaxtında olmalıdır, bu, əsas məqsədə çatmağa kömək edir. Burada əsas cəhət tərbiyəçi-müəllimin diqqətli, məsuliyyətli olmasıdır. Laqeyd münasibət uşağın emosional vəziyyətinə təsir göstərə bilər.

2. Tərbiyəçi-müəllimin geyim üslubunun seçilməsində dəqiqliyi və ciddiliyi nəzərdə tutan etik normalara uyğunluq olmalıdır.

3. Ünsiyyətdə diqqətli, mehriban və xeyirxah olmaq, əlverişli emosional atmosferin yaradılmasına kömək edir.

4. Davranışda, jestlərdə, məkan mövqeyində etik standartlara uyğunluq təmin edilməlidir.

5. Həmsöhbətə diqqətli münasibət, onun fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almaq qarşılıqlı münasibətdə çox önəmlidir.

6. Həmsöhbətin çatışmazlıqlarına, davranışındakı səhvlərinə, nitq qüsurlarına, fiziki qüsurlarına qarşı həssas davranmaq bacarığı çox önəmlidir.

7. Ünsiyyət səriştəli, obrazlı nitqdən istifadəyə əsaslanmalıdır.

8. Pedaqoji ünsiyyətdə nitq etiket formalarından istifadə edilməlidir.

9. Şəxsi intonasiyaya nəzarət olmalıdır [8, s.34],

Peşəkar-pedaqoji ünsiyyətdə pedaqoji ünsiyyət etikasının əsasını pedaqoji takt təşkil edir. Etik normalara uyğunluq uşaq ilə tərbiyəçi-müəllim arasında ünsiyyətin səmərəliliyinə töhfə verir və öz növbəsində pedaqoji taktı riayət etməklə müəyyən edilir.

Takt sözün hərfi mənası toxunma, təsир etmə deməkdir. Bu, insanlar arasında münasibətləri tənzimləməyə kömək edən əxlaqi kateqoriyadır. Humanizm prinsipinə əsaslanaraq, taktlı davranış ən çətin və mübahisəli situasiyalarda insana hörmətin saxlanmasını tələb edir. Takt insanın mənəvi güzəştə getdiyi zaman, yüksək mənəvi məqsədlər naminə nümayiş etdirdiyi davranış formasıdır. Bu, başqalarına sədaqət naminə bir mənəvi tələbin yumşaldılması, şüurlu şəkildə zəiflədilməsidir.

Taktlı olmağı çətinliklərdən qaçmaq deyil, məqsədə aparan daha qısa yolu seçmək kimi xarakterizə etmək daha düzgün olardı. Ümumi taktla pedaqoji taktika eyni mənanı ifadə etmir; hər nəzakətli və incə insanda pedaqoji takt olmur.

Pedaqoji taktika tərbiyəçi-müəllimin peşəkar keyfiyyətidir, onun məharətinin bir hissəsidir. Bu, tərbiyəçi-müəllimin uşaqlarla ünsiyyətdə pedaqoji ton və üslub yaratmaq bacarığıdır. Pedaqoji takt, ümumiyyətlə, nəzakət kimi, tərbiyəçi-müəllimin mütənəsiblik hissəsinə malik olmasını və buna görə də öz təsир vasitələrini tənzim etmək bacarığını və uşaqlarla ünsiyyətdə ifrata yol verməməsini nəzərdə tutur.

Pedaqoji takt – tərbiyəçi-müəllimin müxtəlif fəaliyyət sahələrində uşaqlarla ünsiyyətdə mülayimlik prinsipinə riayət etməsi, onlara düzgün yanaşma seçmək bacarığıdır.

Pedaqoji taktikaya uşağın şəxsiyyətinə hörmət, uşaqlara həssas münasibət və onların psixi vəziyyətinə diqqətlə nəzarət daxildir. Hörmət, isti münasibət, məhəbbət tələbkarlığı istisna etmir, əksinə onu daha da artırır. Hörmətlə tələbkarlıq arasındakı əlaqə dialektikdir. Uşağın fərdi xüsusiyyətindən asılı olaraq tərbiyəçi-müəllim onunla münasibətinin çalarlarını dəyi-

şir: gizli rəğbətdən- təmkinli davranışa, yumşaq- lıqdan - sərtliyə və s. qədər.

Diqqət, mehribanlıq, qayğı göstərmək uşaqların yaşından asılı olaraq dəyişməlidir. Pe- daqoji takt tərbiyəçi-müəllimin davranış tarazlı- ğında özünü göstərir (təmkin, özünənəzarət, ün- siyyətdə diqqətlik və s.). Pedaqoji takt uşaqlara inamı yaratmaqla, onlarda yaradıcılıq qabiliy- yətlərinin üzə çıxmasına şərait yaradır. Ünsiyyət mədəniyyəti uşaqlarla qarşılıqlı əlaqənin müxtə- lif formalarında özünü göstərir: qrup otağında, məşğələdənkənar fəaliyyətlərdə, asudə vaxtda və s.

Pedaqoji takt münasibətlərdə və nitq for- malarında, qururunu incitmədən danışmaq bacarı- ğında, uşaqların fəaliyyətini təşkil etmək və onların həyata keçirilməsini yoxlamaq bacarı- ğında, davranış və tələb etmək, xəbərdar etmək (və ya görməmək) bacarığında özünü göstərir. Pedaqoji taktika şərhələrdə, dəyər mühakimə- lərində, intonasiyada, həvəsləndirmək və cəza- landırmaq bacarığında özünü göstərir. Pedaqoji takt tərbiyəçi-müəllimə uşaqlarla ünsiyyət yarat- maq üçün məkanı müəyyən edir: həmyaşdları- nın yanında, bir-biri ilə, qrup otağında, oyun za- manı, gəzintidə, ekskursiyada və s.; ünsiyyət vaxtını təyin etməyə imkan verir: dərhal, indi və ya uşaqlara düşünmək üçün vaxtın verilməsinə, söhbətin lazımı tonunun müəyyən edilməsinə; vəziyyəti idarə etməyə, özünü ələ almağa, diq- qətli və səbirli olmağa kömək edir. Qeyd edilən yanaşmalarda ani diqqətsizlik ünsiyyətin pozul- masına səbəb olur. Məsələn:

Uşaq məşğələnin bitməsini gözləyir, sonra tərbiyəçi-müəllimin yanına yaxınlaşır və həyə- canla deyir: “Mən sizdən soruşmaq istəyirdim...”

- Tərbiyəçi-müəllim əsəbiləşir- Səbirli ola bilməzsən?.

- Sonra:

- “Nə soruşmaq istəyirdin?” deyər müraciət etdikdə uşaq “Heç nə” deyər başını aşağı salaraq tərbiyəçi-müəllimdən uzaqlaşır.

Əgər fəaliyyətin vasitələri, situasiya, ya- şıdlar mühiti uşaqda narazılıq yaradırsa, özünə- inamı zəiflədirsə, o, özünü fəaliyyətin tamhü- quqlu iştirakçısı hesab edə bilmirsə belə fəaliy- yət mənfəi hissələr yaradır. Mənfəi hissələrin da- vamlı olması uşağın fəaliyyətə marağını azaldır. Özünəqapanma, özündənnarazılıq, frustrasiya

kimi zərərli psixoloji halların əmələ gəlməsi ilə nəticələnir [2, s. 203].

Pedaqoji taktika aşağıdakıları nəzərdə tutur:

- uşaqlara qarşı hörmət və tələbkarlığı;
- bütün fəaliyyət növlərində uşaq müstə- qilliyinin inkişaf etdirilməsini və onların işinə möhkəm pedaqoji rəhbərliyi;
- uşaqların psixi vəziyyətinə diqqətlik və ona olan tələblərin əsaslılığı və ardıcılığı;
- uşaqlara inam və onların fəaliyyətlərinin sistemli şəkildə təşkili;
- uşaqlarla münasibətlərin işgüzar və emosional xarakterinin pedaqoji cəhətdən əsas- landırılmış birləşməsini və s.

Pedaqoji taktın spesifikliyini şərtləndirən amillər bunlardır:

- tərbiyəçi-müəllimin peşəkar davranışın, hərəkət və əməllərinin ölçüsü;
- tərbiyəçi-müəllim və uşaq, tərbiyəçi- müəllim və valideyn arasında düzgün ünsiyyətin qurulması;
- üsulların, formaların, təsir vasitələrinin və qarşılıqlı təsirin seçilməsi və istifadəsi.

Pedaqoji takt əxlaqi vərdiş səviyyəsinə çatdırılmalıdır ki, tərbiyəçi-müəllimin xarakter xüsusiyyətinə çevrilsin. Tərbiyəçi-müəllimin uşaqlarla ünsiyyəti ilk növbədə müəllimin şəx- siyyəti, onun yüksək mənəvi keyfiyyətləri, uşaq- lara məhəbbəti, mənəvi alicənablığı ilə müəyyən edilir. Pedaqoji taktın tələblərinə əməl etməklə tərbiyəçi-müəllim uşaqlarla demokratik ünsiyyət tərzini inkişaf etdirər və əsl mədəni uğur qazana bilər.

Pedaqoji ünsiyyətin elmi əsaslarını: struk- turunu, növlərini, formalarını, vasitələrini, üs- lublarını, texnologiyasını bilmək çox vacibdir. Ancaq tərbiyəçi-müəllimlə uşaqlar arasında can- lı ünsiyyət heç bir alqoritmə sığmır. Vəziyyəti, konkret şəraiti, uşağın yaşını, fərdi xüsusiyyətlə- rini nəzərə almadan ünsiyyət qaydalarını forma-laşdırmaq mümkün deyil. Şəxsiyyət fərdi ünsiy- yət tələb edir, müxtəlif pedaqoji vəziyyətlərin xarici oxşarlığına baxmayaraq, hər birində tərbi- yəçi-müəllimin hərəkətləri unikaldir. Ünsiyyət fərdin müstəsna fərdi və yaradıcı sahəsidir. Bilik ünsiyyət sənətinin əsasını təşkil edir. Şəxsi key- fiyyətləri nəzərə alaraq ünsiyyətin elmi əsasla- rından istifadə etmək tərbiyəçi-müəllimin yara- dıcılıq sənətidir.

Tərbiyəçi-müəllim öz işinin ustasıdır və eyni zamanda demokratik, avtoritar və liberaldir. Onun uşaqlarla ünsiyyət sənəti, müəyyən bir işgüzar vəziyyətdə liderlik üslubunun nə olduğunu müəyyən etməkdir.

Məsələn: Nahar vaxtıdır. Süfrə nahara hazırlanmalıdır. Uşaqlar oyuncaqlarla oynayırlar. Siz uşaqlara süfrənin nahara hazırlanmasında kömək etməkləri üçün necə müraciət edərdiniz?

Ünsiyyət sənəti peşəkar müvəffəqiyyətin əsasını təşkil edir və bu, tərbiyəçi-müəllimdə bir sıra bacarıqların inkişafı ilə şərtlənir: davranışını, hissələrini idarə etmək, müşahidə etmək, diqqəti dəyişdirmək, anlamaq və qəbul etmək, uşaqların psixi vəziyyətini, hərəkətlərin motivlərini nəzərə almaq, verbal və qeyri-verbal əlaqə qura bilmək.

Ünsiyyət sənəti öyrənilməlidir, lakin “insan özünü müəllim kimi hiss etmirsə, səmimi desək, uşaqları sevmirsə, peşəni sevmirsə, ona ünsiyyət qurmağı öyrədə bilməzsən” deyir L. L. Leontyev [5, s.10].

Pedaqoji ünsiyyətin effektivliyini şərtləndirən ən mühüm amil tərbiyəçi-müəllimin münasibət şəklidir. Münasibət oxşar vəziyyətdə müəyyən bir şəkildə reaksiya vermək istəyini ifadə edir.

Müsbət münasibətin həyata keçirilməsi demokratik idarəetmə tərzilə daha təsirli və effektiv olur. Təsirin effektivliyini yüksəltmək üçün tərbiyəçi-müəllim uşağın öz fikirlərini ifadə etməsinə şərait yaratmalı, istiqamətləndirici suallar verməli, baxışları, təbəssümü ilə həvəsləndirməli və rəğbət göstərməlidir. Əks münasibət qarşılıqlı anlamanın yaranmasına mane olur.

Məsələn: Nümunəyə nəzər salmaq.

Lalənin anası qızının məktəbəqədər təhsil müəssisəsində gününün necə keçdiyini, məşğələlərdə necə iştirak etdiyini və uşaqlarla necə münasibət qurduğunu öyrənmək üçün bağçaya gəlir. İçəri daxil olmamış tərbiyəçi-müəllim:

– Lalə çox dəcəldi. Nə yaxşı ki, gəlmisəniz, mən özüm sizinlə Lalə haqqında danışacağam.

Lalə məşğələdə diqqətsizdir, tapşırıqları yerinə yetirmək istəmir, uşaqlarla oyuncaq üstündə mübahisə edir...

Tərbiyəçi-müəllimin anaya yanaşması, ünsiyyət mədəniyyəti Ananın əhvalının pozulmasına, üz ifadəsinin dəyişməsinə səbəb olur.

Ancaq sonra tərbiyəçi köməkçisi anaya yaxınlaşaraq pıçıltı ilə Lalənin müsbət keyfiyyətlərini çatdırmağa çalışır. O, Lalənin əslində mehriban olduğunu, uşaqların onu çox sevdiyini anaya çatdırmağa çalışır.

Bir neçə dəqiqədən sonra Lalənin anasının səsi eşidilir:

- Təşəkkür edirəm çox sağ olun. Çalışacağam Lalə ilə daha çox vaxt keçirim, onun inkişafını izləmək üçün müəssisəyə tez-tez gəlirəm.

Ana müəssisəni qəmgin şəkildə deyil, qarşıda həll etməli olduğu yeni vəzifələrlə tərk edir.

- *Uşağınızı çox qucaqlayın, öpün və yaxşı davranışa görə tərifləyin.*

- *Arzuolunmaz davranışa cavab olaraq qətiyyətlə “yox” deyir. Qışqırmayın, əl qaldırmayın və uzun izahlar verməyin.*

- *Uşağınızda arzuolunmaz davranış cəzalandırmaq üçün deyil, arzuolunan davranışa nail olmaq üçün çox vaxt sərf edin [1, s.13].*

Problemin aktuallığı. Ünsiyyət mədəniyyətinin formalaşdırılması məktəbəqədər pedaqogikanın ən mühüm vəzifələrindən biridir. İnteraktivlik müasir cəmiyyətin yeni modelidir. Bir insanın cəmiyyətdəki uğuru, xüsusilə sosiallaşması digər amillərlə yanaşı ünsiyyət mədəniyyətinin səviyyəsindən asılıdır ki, bu da cəmiyyətdəki hər hansı bir fəaliyyətin səmərəliliyinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir.

Problemin elmi yeniliyi məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda ünsiyyət mədəniyyəti konsepsiyası müəyyən edilmiş, ünsiyyət mədəniyyətinin inkişafı üzrə tərbiyəçi-müəllimin işinin məzmunu, xüsusiyyətləri aşkar edilmiş, təlim-tərbiyə işinin səmərəliliyi aşkara çıxarılışıdır.

Problemin praktik əhəmiyyəti araşdırmadan alınan nəticələrdən məktəbəqədər təhsil sahəsində çalışan tərbiyəçi-müəllimlər, valideynlər, məktəbəqədər təhsil ixtisası üzrə təhsil alan tələbələr faydalana bilər.

Ədəbiyyat:

1. Erkən uşaqlıq dövründə inkişaf (körpə həyatının ilk 2 ili haqqında valideynlər üçün vəsait) / UNİCEF. Regional İnkişaf İctimai Birliyi.- 22 s.
2. Əmrahlı, L. Uşaq psixologiyası: Dərs vəsaiti / L. Əmrahlı, N. Rzayeva – Bakı: Nurlar, - 2015. -s.203
3. İlyasov, M.İ. Müəllim peşəkarlığı və pedaqoji sərəştəliliyin müasir problemləri: Monoqrafiya. / M.İ. İlyasov.- Bakı: Elm və Təhsil, - 2018. – 208 s.

4. Грехнев, В. С. Культура педагогического общения / В. С. Грехнев. – М. : Просвещение, – 1990. – 144 с.
5. Леонтьев, А.А. Язык, речь, речевая деятельность / А.А. Леонтьев. – М.: Просвещение, – 2009. – 214 с.
6. Скитская, Л.В. Оптимизация общения детей в воспитательно- образовательном процессе дошкольных учреждений: специальность 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования»: диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук / Скитская Лариса Валерьевна. – М., 2014. – 300 с.
7. Столяренко, Л.Д. Психология делового общения и управления: Учебник / Л.Д. Столяренко. – Ростов-н /Д: Феникс, 2015. – 416 с.
8. Ягер, Д. Деловой этикет: как выжить и преуспеть в мире бизнеса / Д. Ягер. – М., 1994. – 34 с.

E-mail: imanova.pervane@bk.ru
Redaksiyaya daxil olub: 17.05.2024